

Mennta- og menningarmálaráðuneytið
Lilja Alfreðsdóttir menntamálaráðherra
Sölvhólsgötu 4
150 Reykjavík

Reykjavík, 7. ágúst 2019

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um stuðningssjóð íslenskra námsmanna.

Starfsmenn Lánasjóðs íslenskra námsmanna vilja byrja á því að taka fram að þeir fagna að í nýjum lögum er reynt að koma til móts við óskir stúdenta á undanförunum árum þar sem styrkur til þeirra verði gerður sýnilegri. Á sama tíma harma þeir að lítið sem ekkert samráð hafi verið haft við starfsmenn sjóðsins við gerð frumvarpsins. Starfsmenn Lánasjóðs íslenskra námsmanna vilja koma eftirfarandi athugasemdum til ráðuneytisins um frumvarp um Stuðningssjóð íslenskra námsmanna:

Almennt:

1. Nafn sjóðsins

Frumvarpið gerir ráð fyrir að nafn Lánasjóðs íslenskra námsmanna (LÍN) verði breytt í Stuðningssjóð íslenskra námsmanna (SÍN).

Engin rök eru færð fyrir nafnabreytingunni úr LÍN yfir í SÍN í frumvarpinu.

Eðli starfsemi sjóðsins breytist ekki með nýjum lögum, sbr. 30 grein „*Hlutverk Stuðningssjóðs íslenskra námsmanna er að vera félagslegur jöfnunarsjóður sem veitir námsaðstoð í formi námsstyrkja og námslána*“.

Í 1. gr. núgildandi laga um LÍN segir „*Hlutverk lánasjóðs íslenskra námsmanna er að tryggja þeim sem falla undir lög þessi tækifæri til náms án tillit til efnahags. Sjóðurinn veitir lán til framhaldnáms við skóla sem gera sambærilegar kröfur til undirbúningsmenntunar og gerðar eru til háskólanáms.....*“.

Í dag lánar LÍN námsmönnum án tillit til efnahags. LÍN lánar fyrir framfærslu, skólagjöldum og vegna framfærslu barna til beggja framfæranda, ásamt því að taka tillit til fjölskylduaðstæðna námsmanns við útreikning á láni vegna húsnæðiskostnaðar sem og hvort um er að ræða einstæða foreldra eða ekki. Felst styrkur ríkisins til námsmanna í hagstæðum lánakjörum, lánin eru með 1% vexti, hagstæðum endurgreiðslum sem tryggir að greiðslubyrðni greiðenda verði ekki of mikil (ársafborgun námslána 3,75% af tekjum síðastliðins árs). Þá falla námslán niður við andlát greiðenda.

Nýju lögin gera ráð fyrir því sama þ.e. hlutverk sjóðsins er að lána til framfærslu námsmanna. Hins vegar er nýjung að í stað framfærslulána vegna barna þá er gert ráð fyrir að annar aðilinn fá barnalánið sem styrk eða að styrknum sé skipt á milli foreldra í samræmi við umgengni. Verður fjallað um þetta betur með athugasemdum um 16. grein. Eins og áður segir eru lán til námsmanna meginþáttur starfseminnar þó svo að sá styrkur ríkisins til námsmanna sem felst í endurgreiðslum

verður að megin hluta til að 30% höfuðstóls námsláns og verður færður niður ef námsmaður lýkur námi á réttum tíma í stað hárrar vaxtaniðurgreiðslu námslána líkt og nú er.

Rök starfsmanna fyrir að viðhalda nafni sjóðsins:

- Nafnið Lánasjóður íslenskra námsmanna, LÍN, hefur öðlast sess í íslenskri tungu.
- LÍN er rótgróið nafn sem námsmenn og greiðendur þekkja vel.
- Nafnið á sér áratuga og farsæla sögu, hefur samfélagslega skírskotun og gefur skýra mynd af starfsemi stofnunarinnar.
- Nafnið er lýsandi fyrir starfsemi sjóðsins hvort sem er í dag eða með breyttum lögum enda hefur sjóðurinn stutt við námsmenn í áratugi þó nú sé verið að breyta að hluta til útfærslu stuðningsins.
- Margar stofnanir sem hafa breytt um hlutverk að hluta án þess að nafninu sé breytt. Má þar sem dæmi nefna Nýsköpunarsjóð Íslands, Umboðsmaður skuldara og Vinnumálastofnun.
- Orðið Stuðningssjóður íslenskra námsmanna er tungubrjótur. Ef breyta á um nafn þá er lágmarkið að sjóðurinn fái fallett og lýsandi nafn fyrir þá starfsemi sem hann sinnir en ekki nafn sem minnir á aðra sjóði alls óskylda starfsemi sjóðsins t.d. stuðningssjóður landbúnaðarins.
- Nafnið Stuðningssjóður íslenskra námsmanna er ekki lýsandi fyrir starfsemi sjóðsins.
- Nafnið SÍN minnir of mikið á fyrirtækið SÝN ehf. (sem er heiti á sameinuðu félagi Vodafone og sameinaðrar fjölmiðlastarfsemi sem innifelur meðal annars sjónvarpsstöðvar og útvarpsstöðvar) eða SÍNE sem er samband íslenskra námsmanna erlendis.
- Engin stofnun verður betri bara við nafnabreytingu.
- Þörfin fyrir nafnabreytingu vegna breytinga á lögum um stofnunina er ekki þörf bara breytinganna vegna.
- Stuðningssjóður íslenskra námsmanna er ekki markaðsvænt á nokkurn hátt.

2. Lagaákvæði eða úthlutunarreglur og tilvísanir

Sérstakt er í frumvarpinu hversu mörg ákvæði sem eru í úthlutunarreglum sjóðsins eru sett sem lagagrein í nýju frumvarpi. Þetta hlýtur að binda mjög hendur sjóðsstjórnar og LÍN. Í fyrsta lagi eru úthlutunarreglur samþykktar fyrir 1. apríl ár hvert og eru í gildi reglugerðar. Í öðru lagi eru mörg ákvæði í úthlutunarreglunum sem eru í stöðugri endurskoðun og mun auðveldara er að breyta þeim en gera lagabreytingu. Í þriðja lagi er meiri hættu á að lögin úreldist frekar fyrr en seinna. Góð lög eiga að geta staðist tímans tönn. Dæmi um ákvæði sem ættu að haldast í úthlutunarreglum til hægðarauka eru t.d. 3. og 4. mgr. 2. gr. , 2. mgr. 4. gr. , 9. gr. og 10. gr.

Þá þykir sérstakt að margar nýjungar í frumvarpinu eru ekki að fullu útfærðar, hvorki í lagagreinum né athugasemdum með frumvarpi heldur er vísað til þess að heimilt sé að mæla nánar fyrir um framkvæmd greinarinnar í úthlutunarreglum, sjá t.d. 11. og 22. gr. Nánar er farið yfir þetta í athugasemdum með hverri grein. Þá er einungis í sumum ákvæðum, t.d. 12. gr., tekið fram að heimilt sé í úthlutunarreglum að mæla nánar fyrir um framkvæmd greinarinnar. Má þá gagnálykta að ekki megi fjalla um efnisákvæði annarra lagagreina sem ekki geyma þessa setningu.

Athygli vekur hversu oft er vísað til í athugasemdum með frumvarpinu og lögin að einhverju leyti byggð á grundvelli niðurstöðu samanburðarkönnunar á högum evrópskra háskólanema í 28 ríkjum í Evrópu (Eurostudent IV). Ljóst er að könnunin er varla marktæk þar sem svarhlutfall hennar var innan við 12% og eingöngu namar í háskólanámi sem svöruðu könnuninni en ekki aðrir námsmenn á lánnum s.s. sérskólanemar og því er svarhlutfallið í raun enn lægra.

Alls staðar þar sem mælt er fyrir um ECTS-einingar í frumvarpinu er mikilvægt að fyrir aftan komi „eða ígildi þeirra“ enda lánar sjóðurinn ekki eingöngu í nám sem byggir á ECTS-einingum þó það sé sá hæfisstuðull sem lánshæfi náms er miðað út frá.

Styrkur er aðeins veittur ef tekið er námslán og því er verið að hvetja námsmenn til að taka námslán, jafnvel þó þeir þurfi það ekki, til þess að eiga rétt á styrknum. Því hærri lán sem þú tekur því hærri styrk færðu og því virðist vera hvati til þess að taka hátt lán.

Miklar breytingar eru gerðar á endurgreiðslum námslána án þess að það sé útfært með fullnægjandi hætti. Ef lagafyrirmæli um innheimtuna og ábyrgðir eru óskýr og víkja verulega frá almennum reglum verður hún torveldari og dýrari og við það rýrnar verðgildi kröfufafns sjóðsins að óþörfu. Þetta hefur komið skýrt í ljós á síðustu árum í þeim álitamálum tengda innheimtu og ábyrgðum sem reynt hefur á fyrir dómstólum.

3. **Stangast ekki frumvarpið á við á við „Áform um lagabreytingar vegna stuðnings stjórnvalda við lífskjarasamninga“ fjármálaráðherra.**

Í áformaskjalinu fjármálaráðherra er gert ráð fyrir þrenns konar lagabreytingum sem hluti af stuðningi stjórnvalda við lífskjarasamningana. Fela þau í sér úrræði til að auðvelda húsnæðis kaup, til að jafna stöðu launþega á lífeyrismarkaði og skref í átt til afnáms verðtryggingar.

Þar er m.a. gert ráð fyrir hámarkstími verðtryggða jafngreiðsluára verði 25 ár nema um sé að ræða fasteignalán. Heimilt sé að velja hvort vísitala neysliverðs eða vísitala neysliverðs án húsnæðis sé grundvöllur verðtryggingar sparifjár og lánsfjár. Þá er kveðið á um að grundvöllur verðtrygginga í neytendamálum og fasteignalánnum til neytenda skuli vera vísitala neysliverðs án húsnæðis. Skoða þarf hvort þessi lög stangist ekki á.

Athugasemdir við einstaka kafla og greinar frumvarpsins:

I. kafli

4. **1. gr – Markmið**

Markmið laga þessara er að tryggja þeim sem falla undir lögin tækifæri til náms án tillits til efnahags og stöðu að öðru leyti, með því að veita námsmönnum fjárhagslega aðstoð í formi námslána og styrkja.

Hér er talið rétt að benda á að “án tillits til efnahags” hefur í framkvæmd stundum verið gagnrýnt af nemendum þar sem réttur þeirra til lána tekur miða af tekjum á námsári.

5. **2. gr. - Framfærslulán og skólagjaldalán**

2. mgr. Miðað skal við að framfærslulán samkvæmt lögum þessum nægi hverjum námsmanni til að standa straum af almennum framfærslukostnaði á Íslandi meðan á námi stendur að teknu tilliti til fjölskyldustærðar námsmanns og búsetu. Heimilt er að mæla fyrir um staðaruppbót í úthlutunarreglum.

Framfærsla LÍN á að endurspegla raunverulega framfærslu námsmanna erlendis. Engar leiðbeiningar um hvernig á að finna út viðbótarlán (staðaruppbót) í þeim borgum sem það á við ef erfitt reynist að sannreyna hvaða krónutala sé nægjanleg eins og kemur fram í athugasemdum með greininni.

6. 3. gr. - Önnur lán

Stuðningssjóði íslenskra námsmanna er heimilt að veita námsmönnum eftirfarandi viðbótarlán við 2. gr. laganna, að uppfylltum ákveðnum skilyrðum sem tilgreina skal í úthlutunarreglum Stuðningssjóðsins:

1. *Lán til námsmanna sem búa hjá efnalitlum foreldrum.*
2. *Lán vegna maka.*
3. *Lán vegna röskunar á stöðu og högum námsmanns.*
4. *Lán vegna sjúkratrygginga.*
5. *Lán vegna ferðakostnaðar.*
6. *Lán vegna meðlagsgreiðslna.*
7. ***Lán vegna tungumálanáms sem telst nauðsynlegur undirbúningur undir lánshæft nám.***

Ef lán vegna tungumálanáms á að vera einhvers konar viðbótarlán er hér um nýbreytni að ræða. Töluliðir 1-6 eiga það sammerkt að námsmaður fær lánað viðbót við það námslán sem honum hefur þegar reiknast samkvæmt almennum reglum en þegar nemandi fer í tungumálanám er hann ekki að stunda neitt annað nám og viðbótarlánið vegna tungumálanáms ekki viðbót við neitt.

Þá er bent á að eðlilegt getur verið að binda lán vegna tungumálanáms við að námsmaður staðfesti svo inngöngu í lánshæft nám á sama tungumálasvæði en ekki binda fólk í ákveðnu landi.

7. 4. gr. – Lánsréttur

Í úthlutunarreglum Stuðningssjóðsins skal mælt fyrir um lánsrétt námsmanna. Ekki má mæla fyrir um lægri lánsrétt, í heild til handa námsmanni, en 420 ECTS einingar.

*Heimilt er að veita námslán til doktorsnáms að **lágmarki** 60 ECTS eininga.*

Heimilt er í úthlutunarreglum Stuðningssjóðsins að skipta lánsrétti milli námsstiga.

Er það vilji ráðuneytisins að lánsréttur verði að **lágmarki** 420 einingar eða að veitt skuli að **lágmarki** námslán í 7 ár. Til samanburðar þá er kveðið á um **hámarks** lánsrétt á hinum Norðurlöndunum. Að hámarki 8 ár í Noregi, 6 ár í Danmörku og Svíþjóð og rúm 5 ár í Finnlandi.

Þá er jafnframt kveðið á um **lágmarks** lánsrétt til doktorsnáms skuli vera 60 ECTS einingar eða sem jafngildir 1 skólaári.

Samanlagt er því kveðið á um **lágmarks** lánsrétt í frumvarpinu sem nemur alls 8 ár. Er það mat ráðuneytisins að íslenskir námsmenn þurfi fleiri lánshæfar einingar en námsmenn á hinum Norðurlöndunum hafa.

Í nógildandi úthlutunarreglum er kveðið á um **hámarks** lánsréttur sé 480 ECTS einingar eða að hámarki 8 ár samanlagt fyrir öll námsstig.

8. 5. gr. – Háskólanám

4. mgr.: *Nám sem er skipulagt samhliða vinnu er ekki aðstoðarhæft hjá Stuðningssjóðnum, sjá þó 4. mgr. 2. gr. laganna.*

Hér er lagt til að sleppa þessari grein þar sem 2. gr. laganna takmarkar lánshæfi náms. Þannig getur nám sem skipulagt er samhliða vinnu verið aðstoðarhæft hjá sjóðnum til skólagjalda en ekki framfærslu. Ef vilji er til að halda þessu ákvæði inni væri þá betra að taka út orðið „aðstoðarhæft“ og setja frekar „lánshæft til framfærslu“ eða annað sambærilegt orðalag.

II. kafli

9. 6. gr. - Aðfaranám

1. mgr.: Námslán eru veitt til aðfaranáms fyrir háskólanám, sem nemur allt að 60 stöðluðum framhaldsskólaeiningum, sé námið skipulagt af viðurkenndum háskóla og samþykkt af ráðherra, óháð því hvort námið fer fram innan háskóla eða innan viðurkennds skóla á framhaldsskólastigi á grundvelli samnings við viðurkenndan háskóla.

Fram kemur í athugasemdum með greininni að „Aðfaranám er ekki ígildi stúdentsprófs og veitir einungis aðgang að þeim háskólum sem skipuleggja námið“ Þetta er ekki rétt, sbr. Keilir og Bifröst, og óljóst hvort þetta er skilyrði fyrir lánshæfi aðfaranámsins.

2.mgr.: Veitt eru námslán til aðfaranáms erlendis, enda eru háskólar þeir sem bjóða upp á námið alþjóðlega viðurkenndir.

Hér þykir rétt að benda á að stundum er aðfaranám erlendis kennt í sérskólum sem ekki eru háskólar. Sérskólarnir eru þá viðurkenndir af menntamálayfirvöldum landsins.

10. 7. gr. – Starfsnám og viðbótarnám við framhaldsskóla

1. mgr. Heimilt er að veita námslán vegna starfsnáms á framhaldsskólastigi og vegna viðbótarnáms við framhaldsskóla, sem hlotið hefur staðfestingu ráðherra samkvæmt lögum um framhaldsskóla og uppfyllir að auki eftirfarandi skilyrði:

1. námið hafi fengið jákvæða umsögn af viðkomandi starfsgreinaráði, ef við á,
2. **námið sé ekki launað** samkvæmt kjarasamningi umfram grunnframsærslu námslána á Íslandi,

Hér er rétt að benda á að þessi útfærsla hefur áður reynst mjög erfið í framkvæmd. Kjarasamningar og umsamin laun eru ekki alltaf þau sömu. Þá hafa nemendur átt erfitt með að framvísa gildum launaseðlum frá atvinnurekanda.

3. mgr.: Veita skal námslán til sambærilegs náms erlendis enda sé það alþjóðlega viðurkennt. Námslán samkvæmt þessari málsgrein skal að öðru leyti vera háð sömu skilyrðum og kveðið er á um námslán vegna náms skv. 1. mgr. eins og við á hverju sinni.

Hér þykir rétt að benda á að viðbótarnám við framhaldsskóla er sjaldnast alþjóðlega viðurkennt og því eðlilegra að gera kröfu um að námið sé “viðurkennt af menntamálayfirvöldum landsins”.

11. 8. gr. – Lánshæfisnefnd

Ráðherra skipar þrjá einstaklinga og þrjá til vara til setu í lánshæfismatsnefnd sem skal meta lánshæfi náms samkvæmt þessum kafla. Skal sjóðsstjórn eingöngu veita námslán til náms sem hlotið hefur samþykki lánshæfismatsnefndar. Jafnframt skal sjóðsstjórn birta lista í úthlutunarreglum yfir það nám sem metið hefur verið lánshæft af lánshæfismatsnefnd.

Ekki er kveðið á um í frumvarpinu hvernig skipa skuli í nefndina né heldur hvaða aðila skuli skipa. eru það starfsmenn ráðuneytisins eða einhverjir aðrir óháðir starfi þeirra og þekkingu á lánshæfi náms.

Starfsmenn sjóðsins mótmæla þeirri fullyrðingu sem kemur fram í athugasemdum við einstök lagaákvæði í frumvarpinu um að sjóðurinn hafi varla tók á að sinna þessu verkefni.

Sjóðurinn sér ekki þörf á þessari breytingu frá því verklagi sem viðhaft er í dag þar sem starfsmenn sjóðsins sem hafa fagþekkinguna vinna að mati á lánshæfi nýs náms sem óskað er eftir námsláni fyrir og lagt er fyrir sjóðsstjórn. Ef það verður engu að síður niðurstaðan vilja starfsmenn benda á að mikilvægt er að ferillinn við mat á lánshæfi náms sé vandaður, sé unninn með samræmdum hætti og án tímatafa þar sem mikið er í húfi fyrir námsmenn sem hyggja á nám erlendis.

III. kafli

12. 2. tl. 1. mgr. 10. gr.

Rétt á námsaðstoð vegna náms á Íslandi á námsmaður sem uppfyllir almenn skilyrði 9. gr. ásamt því að uppfylla eitt eftirtalinnna skilyrða:

1. er íslenskur ríkisborgari,
2. er norrænn ríkisborgari,

Í frumvarpinu er réttur íslenskra ríkisborgara og norrænna ríkisborgara til námslána hjá sjóðnum gerður jafn á grundvelli samstarfssamnings við Norðurlöndin frá árinu 1962, ásamt síðari breytingum, og túlkun Umboðsmanns Alþingis á honum. Í þessu samhengi er því velt upp hvort réttur íslenskra námsmanna, til þess að geta fengið lán í einhverju af Norðurlöndunum án þess að flytja lögheimili sitt til landsins og þó þeir eigi rétt á láni á Íslandi, sé sá hinn sami.

13. 11. gr. - Réttur til aðstoðar vegna náms erlendis

2. mgr.: Við mat á tengslum við íslenskt samfélag skal m.a. líta til ríkisborgararéttar, tíma sem námsmaður hefur búið eða starfað hér á landi, fjölskyldutengsla á Íslandi og færni í íslensku.

Engar leiðbeiningar eða upplýsingar koma fram í athugasemdum með frumvarpinu hver hugsunin sé á bakvið þessa kröfu né hvernig meta eigi færni umsækjenda í íslensku og með öllu óljóst hvar matið fer fram og hver á að sjá um það.

IV. kafli

14. 12. gr. - Umsókn, samtímagreiðslur og ábyrgðamenn.

2. mgr.: „Teljist námsmaður ekki tryggur lánþegi getur hann lagt fram ábyrgðir sem Stuðningssjóðurinn telur viðunandi. Ábyrgðir geta m.a. verið fasteignaveð, ábyrgðayfirlýsing fjármálastofnunar eða yfirlýsing ábyrgðamanns um sjálfskuldaábyrgð á endurgreiðslu námsláns með sömu skilmálum og lán lántaka er með allt að tiltekinni fjárhæð“.

Það er ákveðinn tungubrjótur að segja “með sömu skilmálum og lán lántaka”, þar sem ábyrgðarmanni er ávallt heimilt að koma láni í skil. Það er einungis í þeim sérstöku tilvikum að lántaki verður gjaldþrota að nauðsynlegt er að krefja ábyrgðarmann um endurnýjað greiðsluloforð eða uppgjör vegna sérreglu gjaldþrotaskiptalaga um fyrningu. Samkvæmt frumvarpinu á að undanþiggja lán skv. þessum nýju lögum þeirri fyrningarreglu þannig að þetta á ekki lengur við. Gjaldfelling láns vegna gjaldþrots er ekki ákvörðun sjóðsins heldur leiðir af fyrirmælum laga. Þá kemur ekki skýrt fram hvernig yfirtaka ábyrgðarmanns á láni á að fara fram eða hver hugsun löggjafans er í þeim efnum. Á að útbúa nýtt lán eða sérstak skuldbreytingarskjal eða hvernig var útfærslan á því hugsuð. Er nóg að einn gjaldþrota sé í vanskilum til þess að ábyrgðarmaður eigi

þennan rétt eða hvað þarf að koma til. Þarna er verið að flækja verulega nokkuð sem þegar er bundið í lög og hagfellt ábyrgðarmönnum þannig að hann kemur láni í skil og lántaki er áfram bundinn, frekar en að ábyrgðarmaður yfirtaki lánið og losi lántaka þannig frá skuldbindingunni sinni.

5. mgr.: *Stjórn Stuðningssjóðsins ákveður hvaða skilyrðum lántakendur og ábyrgðarmenn skuli fullnægja. Ábyrgð ábyrgðarmanns, eins eða fleiri, getur fallið niður enda setji námsmaður aðra tryggingu sem stjórn sjóðsins metur fullnægjandi. Ábyrgð ábyrgðarmanna erfist ekki enda sé lánþegi í skilum við Stuðningssjóðinn.*

Ábyrgðarskuldbindingar erfast ekki frekar en aðrar skuldir og því mikilvægt að orðalag varðandi þetta sé leiðrétt í lagatextanum. Við andlát eiga erfingjar val um hvort þeir gangist við skuldum hins látna eða ekki. Vilja þeir ekki gangast í ábyrgð við skuldum hins látna biðja þeir um opinber skipti og eru lausir allra mála. Þá er rétt að tekið sé fram að gildi ábyrgðaryfirlýsinga er mikið skert við það að ábyrgð falli niður við andlát ábyrgðarmanna.

Þá er ósanngjarnt að miða niðurfellingar ábyrgðar við að lántaki sé í skilum. Það er ekki eitthvað sem ábyrgðarmaður gat haft stjórn á nema með því að greiða lánið sjálfur í skil. Það væri þá meira í anda jafnræðis að takmarka ábyrgð þeirra sem eru í ábyrgð fyrir lánnum í vanskilum á dánardegi að hún takmarkist við þá gjalddaga sem eru í vanskilum. Hvernig verður þetta ákvæði útfært þegar kemur að þeim sem lána veð sem tryggingu, það liggur ekkert fyrir um það hvort þeir eigi að vera bundnir áfram. Væntanlegt er að mörg lagaleg álitæfni komi til með að skapast vegna þessa ákvæðis og því þarf að vera alveg skýrt hver vilji löggjafans er.

Ef ætlunin er að skuldir ábyrgðarmanns falli niður við andlát ábyrgðarmanns sé lán í skilum þarf að orða það svo. Einnig er mikilvægt að fyrir liggi rök fyrir því að opinber lánasjóður sem gætt hefur formreglna við stofnun ábyrgðar felli kröfurétt sinn niður við andlát ábyrgðarmanna öfugt við allar aðrar fjármálastofnanir og kröfuhafa sem viðhalda sínum rétti eins og lög gera ráð fyrir.

Að lokum er því velt upp hvort ekki þurfi skýrar að kveða á um til hvaða ábyrgða þetta ákvæði tekur. Vegna margra álitamála sem upp hafa komið þykir mikilvægt að allur vafi sé tekinn af um að þetta ákvæði eigi einungis við um þær ábyrgðir sem stofnast eftir gildistöku laganna, sé það vilji löggjafans. Ef þetta á að eiga afturvirkni við um ábyrgðir sem þegar hafa stofnast þarf það að koma skýrt fram og þá hver útfærslan á því eigi að vera.

6. mgr.: *Heimilt að greiða út námslán mánaðarlega.*

„Kostnaður vegna slíks er óverulegur en umsýsla hjá Stuðningssjóðnum getur aukist vegna innheimtu hjá þeim sem ná ekki tilskyldri námsframvindu og þurfa að greiða of greidd námslán til baka. Hins vegar lækkar vaxtakostnaður sem greiddur hefur verið til námsmanna til að standa straum af kostnaði við yfirdráttarlán hjá bönkunum.“

Í almennum athugasemdum með frumvarpinu er einungis tekið fram að lagt sé til að fyrri framkvæmd um samtímagreiðslur verði endurupptekin.

Þrátt fyrir að mikið hagræði geti verið fólgið í því fyrir námsmann að fá samtímagreiðslur í stað þess að þurfa að brúa bilið með aðstoða fjármálastofnanna er mikilvægt að það sé haft í huga að það var ástæða fyrir því að þessari framkvæmd var hætt á sínum tíma. Ber þar helst að nefna óhagræði námsmanna við endurgreiðslur ofgreiddra lána. Ekki einungis í þeim tilvikum sem námsmenn ná ekki tilætluðum námsárangri heldur líka ef námsmenn hafa gefið upp rangar

tekjuupplýsingar, fjölskyldu- eða húsnæðiaðstæður breyst o.s.frv. Gróft áætlað er í allt að 50% tilvika sem fyrsta lánsáætlun námsmanns er ekki í samræmi við lokagreiðslu hans, annað hvort til hækkunar eða lækkunar. Þá er alveg ljóst við mat á umfangi þeirrar vinnu sem myndast vegna ofgreiddra lána þyrfti að bæta með því að vaxtastyrkir sem nú eru greiddir til námsmanna renni til sjóðsins.

15. 13. gr. – Upplýsingagjöf

4. mgr.: *Stuðningssjóður skal upplýsa umsækjendur um heimildir Stuðningssjóðs til vinnslu persónuupplýsingar.....og vinnslu persónuupplýsinga og reglur sem settar haf verið á grundvelli þeirra.*

Starfsmenn sjóðsins telja að þetta ákvæði þurfi að vera rýmra þ.e. að orðið „umsækjendur“ sé ekki nægjanlega lýsandi fyrir alla viðskiptavinum sjóðsins.

Þá gera starfsmenn athugasemd við að í frumvarpinu komi fram að maki þurfi alltaf að veita samþykki sitt fyrir öflun upplýsinga um sig. Sjóðurinn vill benda á að það er ekki í samræmi við þær reglur sem eiga að gilda um persónuvernd hjá stjórnvöldum. Þegar stjórnvöld starfa innan valdheimilda sinna er ákveðið ójafnvægi á milli stjórnvalds og hins skráða. Þegar stjórnvald sinnir lögbundnu hlutverki sínu getur samþykki aldrei verið óþvingað og því ekki gilt. Sjóðurinn vill benda á tvo úrskurði persónuverndar í málum nr. 2018/0639 og 2015/1619 þar sem sjóðurinn mátti afla upplýsinga um tekjur maka án samþykkis hans. Hins vegar vill sjóðurinn benda á að rík fræðsluskylda hvílir á stjórnvaldi samkvæmt persónuverndarlögunum. Sjóðurinn aflar aðeins upplýsinga um tekjur maka og almennar lýðskrárupplýsingar úr þjóðskrá. Öðrum gögnum er skilað af lánþega. Þá þarf sjóðurinn enn fremur að gæta að öðrum reglum sem gilda um vinnslu persónuupplýsinga.

16. 14. gr. – Námsframvinda

1. mgr.: *Námslán skal ekki veitt nema námsframvinda sé eðlileg. Í úthlutunarreglum skal mælt fyrir um hvað teljist full námsframvinda og hvað teljist lágmarks námsframvinda til þess að fá námslán. Ekki má gera meiri kröfur í úthlutunarreglum um lágmarks námsframvindu en 73% eða 44 ECTS- einingar á ári. Fjárhæð námsláns lækkar í réttu hlutfalli við námsframvindu.*

Hér þykir nauðsynlegt að skýra orðið „eðlileg“ nánar.

2. mgr.: *Veita má undanþágu frá kröfum um lágmarksnámsframvindu sé námsmanni það vandkvæðum bundið, að mati sjóðstjórnar, að stunda nám með eðlilegri námsframvindu vegna örorku, framfærslu maka eða barna, alvarlegra veikinda, barneigna, eða vegna þess að honum stendur tímabundið ekki til boða fullt nám samkvæmt skipulagi skóla eða af öðrum sambærilegum ástæðum. Heimilt er í úthlutunarreglum að mæla nánar fyrir um framkvæmd þessa og setja skilyrði um m.a. lágmarks örorku.*

Hér er ekki alveg skýrt hvað er átt við með framfærslu maka eða barna. Þá virðist sem reglur um aukið í svigrúm í námi í úthlutunarreglunum hafi verið settar inn sem lagaákvæði nema búið er að fjarlægja heimild til að veita undanþágu frá kröfu um lágmarksnámsframvindu vegna lesblindu og sértækra námsörðugleika. Hér þyrfti að taka af allan vafa hvort verið sé að taka þá heimild út þar sem ekki hægt að fella þessar ástæðar undir aðrar sambærilegar ástæður við þegar upptaldar ástæður.

V. kafli

17. 15. gr. - Niðurfelling á hluta námslána við námslok

2. mgr.: *Námsstyrkur skal nema 30% af niðurfærslu höfuðstóls námslánsins að námi loknu.*

Miðað við regluna er einungis höfuðstóllinn felldur niður. Starfsmenn sjóðsins hafa ekki neitt við það að athuga að höfuðstóll námslána sé felldur niður en hvað með verðbætur og vexti. Þá finnst starfsmönnum ljóst að námsstyrkir munu enn nýtast þeim best sem taka hærri lán. Ljóst að hagsmunir námsmanna eru miklir þegar kemur að því að fá niðurfellingu á láni sínu og þá mun reyna á mörk 15. gr. sem og undanþágur skv. 2. mgr. 14. gr. og tengsl þeirra. Einnig er alveg óútfærð tilvik sem geta komið upp t.d. námsmaður sem fær undanþágu frá námsárangri einu sinni á skólaári í 4 ár og er því 8 ár að ljúka námi sínu sem var skipulagt sem 4 ár. Miðað við reglurnar á viðkomandi rétt á styrknum.

Þá verður ekki annað skilið en að styrkur eigi líka við um skólagjöld og sætir það furðu. Það er val hvers og eins hvort hann velur að fara í skóla sem rúkkar skólagjöld eða ekki. Í mörgum tilfellum eru nemendur að sækja viðbótarmenntun erlendis sem ætlað er að tryggja viðkomandi hálaunuð störf og geta skólagjöld fyrir eins árs nám numið allt að 4 – 7 milljónum króna.

Að lokum veldur útfærsla á niðurfellingunni áhyggjum þar sem umsýsla verður á einstaklingsgrundvelli. Skoða þarf námsferil hvers og eins námsmanns og fara yfir í hvaða námi hann er, hve mörgum einingum hann lauk, hvort einingarnar tilheyra samfellu í sama námi. Þá þarf einnig að fylgjast með námsmönnum sérstaklega sem taka nám hluta námstímans og hafa þarf samskipti við bæði skóla og námsmann varðandi námsframvindu og með hvaða hætti námi hvers einstaklings lýkur. Kallar þetta á mun meiri vinnu vegna hvers námsmanns en er í dag. Til upplýsinga þá eru um það bil 70% námsmanna sem stunda nám á Íslandi í litlum sem engum samskiptum við sjóðinn. Þessar breytingar kalla hins vegar á umsýslu á einstaklingsgrundvelli við alla námsmenn á Íslandi. Mikilvægt er því að gert verði ráð fyrir fjölgun starfsmanna svo sjóðurinn geti sinnt verkefnum sínum með viðunandi hætti.

3. mgr.: *Námsmaður skal hafa ákveðið svigrúm til seinkunar í námi án þess að réttur hans til námsstyrks skv. 1. mgr. skerðist. Svigrúm vegna seinkunar er eftirfarandi:...*

Starfsmenn benda á hagræði í því að hafa tæknileg atriði eins og svigrúmið til seinkunar í úthlutunarreglunum en ekki lögnum. Þá þykir sérstakt að á einum stað er sagt að fyrirheit um styrk muni virka sem gulrót fyrir nemendur til að ljúka námi á réttum tíma miðað við skipulag náms í viðkomandi skóla, en á öðrum stað segir að nemendur þurfi ekkert stressa á því að ljúka námi á réttum tíma því þeir megi alltaf seinka sér eitt ár (á við í flestum tilfellum).

18. 16. gr. - Styrkur vegna framfærslu barna

1. mgr.: *Námsmaður, sem þiggur námslán skv. lögum þessum, skal fá styrk til framfærslu barns sem nemur einföldum barnalífeyri á mánuði að uppfylltum eftirfarandi skilyrðum:*

1. *Námsmaður uppfyllir lágmarks námsframvindukröfur skv. 14. gr. eða fellur undir undanþágur skv. 2. mgr. 14. gr.*
2. *Barn er með lögheimili hjá námsmanni.*
3. *Námsmaður sækir um námslán í samræmi við 12. gr.*

Hér er um nýbreytni að ræða hvað varðar það að veittur er styrkur vegna framfærslu barna í stað barnaláns eins og er í dag. Barnalán vegna framfærslu barna er útfært í dag sem lán til beggja

foreldra ef þeir eru námi, þ.e. báðir fá fullt lán vegna framfærslu barns. Samkvæmt reglunum þá skal styrknum skipt á milli forsjáaraðila í samræmi við heimilisfesti þeirra eða dagafjölda umönnunar og væntanlega lánað báðum foreldrum það sem á vantar til að fá fulla reiknaða framfærslu vegna barna.

Hvað varðar úthlutun á styrknum þá er ekki hægt að lesa út úr lagatextanum hvort greiða eigi styrkinn í réttu hlutfalli við námsframvindu eða hvort nægir að ná lágmarksframvindu til þess að eiga rétt á fullum styrk. Þá er fyrir séð að aukin vinna verður í sjóðnum við útfærslu og greiðslu þessa styrks.

2. mgr.: Einungis er greiddur einn styrkur með hverju barni á mánuði. Hafi barn tvöfalt lögheimili samkvæmt lögum um lögheimili og skipta heimilisfesti hjá báðum forsjárforeldrum yfir tekjuárið, þá teljast báðir forsjárforeldrar framfærendur barnsins og skal reikna helming styrks vegna framfærslu barns til hvors forsjárforeldris, séu þeir báðir námsmenn sem falla undir lög þessi.

Barn getur ekki haft tvöfalt lögheimili samkvæmt núgildandi lögum um lögheimili nr. 80/2018 og því er ekki hægt að framkvæma þetta ákvæði laganna. Þá er það vandkvæðum bundið að finna út hvernig forsjá er skipt aðeins með því að skoða þjóðskrá í lok árs. Framkvæmdin hjá sjóðnum í dag hefur verið á þá leið að foreldrar með sameiginlega forsjá geta skilað inn forsjárrottur og þá hefur verið reiknað viðbótarlán vegna barns frá þeim degi að breyting á sér stað í þjóðskrá. Eins og greinin er útfærð virðist námsmaður ekki eiga rétt á að fá styrk í heilt ár ef lögheimili er skráð hjá hinu foreldrinu í janúar.

4. mgr.: Styrkur hvers námsmanns vegna framfærslu barns er veittur að hámarki í 96 mánuði og eingöngu í þeim mánuðum sem nám er stundað.

Í frumvarpi með lögunum kemur fram að styrkur vegna framfærslu barns sé veittur í hámark 96 mánuði (10,67 ár) eða í samræmi við lánsrétt námsmanns. Þetta er ekki rétt þar sem 480 ETSC eininga lánsréttur námsmanns miðar við 9 mánaða skólaár. Þetta þýðir að styrkur hvers námsmanns ætti að miða við að hámarki 72 mánuði eða 8 ár.

5. mgr.: Uppfylli námsmaður ekki kröfur þessarar greinar er sjóðstjórn heimilt að breyta veittum styrk í lán með þeim skilmálum sem mælt er fyrir um í lögum þessum.

Hér er sama óvissan með útfærslu á því ef styrkur breytist í lán. Hverjir skilmálar lánsins eiga að vera þ.e. hvort um ofgreiðslulán er að ræða sem greitt er strax af eða hvort þetta bætist við heildarnámslán námsmanns sem hann greiðir eftir námslok.

VI. kafla

19. 17. gr. - Almenn lánakjör

1. og 2. mgr.: Námslán samkvæmt lögum þessum geta verið verðtryggð eða óverðtryggð. Námslán skulu vera verðtryggð en ekki safna vöxtum á meðan á námi stendur.

Þessar greinar fela í sér mótsagnakennt orðalag.

4. mgr.: *Lánþegi getur valið við námslok um hvort hann endurgreiði námslán sín með skuldabréfi sem er verðtryggt eða óverðtryggt. Ef lánþegi skrifar ekki undir skuldabréf við námslok er sjóðstjórn heimilt að gjaldfella lánið. Vextir reiknast frá námslokum“.*

Þetta ákvæði kallar á mikið umstang hjá sjóðnum. Starfsmenn sjóðsins benda á að skoða þurfi ákvæði 17. greinar vel með tilliti til ýmissa þátta m.a. mikilvægi þess að sjóðurinn geti tekið upp rafræn skuldabréf en frumvarpið gerir ekki ráð fyrir því. Hver sé lagastaða sjóðsins við útgreiðslur lána þegar ákvæði skuldabréfs koma ekki skýrt fram við útgreiðslu námslánanna (sbr. ákvæði 21. gr. um að námsmenn eiga að geta valið hvaða endurgreiðsluskilmála þeir vilja ef þeir ljúka námi fyrir 35 ára aldur) o.s.frv. Þá geta komið upp ýmis álitamál varðandi tvöfalda undirritun skuldabréfs. Sérstaklega getur reynt á það ef skuldabréf er gjaldfellt án þess undirritun hafi fengist og þá ekki skýrt hvaða skilmálum það lán á að fylgja.

20. 18. gr. - Verðtryggt lán

2. mgr.: *Álag skal ákveðið og birt í úthlutunarreglum hvers árs.*

Fram kemur að ákveða skuli álagið og birta í úthlutunarreglunum á hverju ári. Ekki kemur fram hvernig álagið skuli ákveðið né heldur hver eða hvernig það skuli reiknað. Eðlilegra væri að þetta væri ákveðið skýrt í lögum svo lántakendur viti hverju þeir gangi að við lántöku.

21. 20. gr. - Almenn um endurgreiðslur námslána

2. mgr.: *Námsmaður getur sótt um að fresta námslokum samkvæmt 1. mgr. í allt að sex ár ef hann heldur áfram aðstoðarhæfu námi samkvæmt lögum þessum.*

Þetta er mjög langur frestur og getur í ákveðnum tilvikum leitt til þess að lántaki þurfi ekki að greiða af láni sínu í fjöldamörg ár eða allt að 14 árum.

3. mgr.: *Endurgreiðslur námslána skulu almennt greiddar mánaðarlega fyrsta hvers mánaðar. Heimilt er að innheimta í einu lagi á hverjum gjalddaga endurgreiðslur vegna allra sambærilegra skuldabréfa lánþega.*

Hér er rétt að benda á þá erfiðleika sem greiðendur erlendis geta átt í við að greiða mánaðarlega með millifærslu. Þá er orðið „almennt“ opið án skýringa. Þá þykir óljóst hvað er átt við með „sambærileg skuldabréf lánþega“.

22. 21. gr. - Þrepaskipting námslána

1. mgr.: *Endurgreiðslur námslána eru almennt háður lántökufjárhæð sem er þrepaskipt en þó skal námslán ávallt vera að fullu greidd á því ári þegar lántaki nær 65 ára aldri. Þrepaskipting námslána skal útfærast í úthlutunarreglunum árlega.*

Hér mætti koma fram að aldurshámarkið eigi einungis við afborganir samkvæmt 21. gr. en ekki tekjutengd lán eins og kemur fram í frumvarpinu. Með því að segja að námslán eigi „ávallt“ að vera upp greitt fyrir 65 ára aldur er ákveðin mótsögn þar sem það á væntanlega bara við þrepaskiptu námslánin en ekki tekjutengdu. Allavega mætti koma skýrar fram hvort hugsunin er að núgildandi reglur um koma til með gilda um þá sem velja tekjutengingu eða hugsunin sé að lán þeirra falli niður við 65 ára aldur.

Starfsmenn eiga erfitt með að sjá fyrir sér hvernig endurgreiðsla samkvæmt 21. verður í framkvæmd. Hvað áhrif munu undanþágur hafa. Munu endurgreiðslur hækka hjá þeim sem sækja um undanþágu, eða fellur afborgunin niður, eða lengist greiðslutíminn? Flókinn útreikningur á vöxtum, verðbótum og endurgreiðslutíma lána. Sjóðurinn þarf skýrari fyrirmæli um framkvæmd.

Þá er því velt upp hvort ekki sé meira samræmi í lagafrumvarpinu að útfæra þetta í lögnum en ekki í úthlutunarreglum einkum í ljósi þess að frumvarpið virðist festa flest allar reglur sem eru í úthlutunarreglunum í frumvarpsdrögin en skilja eftir og skýra ekki hvernig fara á með nýmæli sem gerð eru í frumvarpinu heldur vísa þeim nýmælum til útfærslu í úthlutunarreglum á næsta ári.

23. 22. gr. - Tekjutengd endurgreiðsla námslána

2. mgr. - *Taki lánþegi annað námslán hjá Stuðningssjóði íslenskra námsmanna eftir 35 ára aldur eða lýkur námi eftir þann aldur getur hann valið að endurgreiða allar eftirstöðvar námslána sinna skv. 21. grein eða greiða samtímis af þeim öllum.*

Hér mættu lögin vera skýrari um það hvað þýðir að greiða samtímis af þeim. Spurning hvort það sé í réttu hlutfalli við skuld hvers bréfs eða tegundar námslána. Þá leggja starfsmenn til breytingu á orðalagi greinarinnar til að gera lagatextann skýrari þ.e. að fyrsta setning lagaákvæðisins hljóði svo: „Þrátt fyrir ákvæði 21. gr. getur námsmaður valið að taka annað námslán...“

6. mgr.: *Tekjutengd afborgun fyrstu sex mánuði ársins miðast við 3,75% af tekjustofni lánþega tveimur árum á undan endurgreiðsluári og seinni sex mánuði ársins við 3,75% af tekjustofni lánþega ársins á undan endurgreiðsluári. Tekjutengd afborgun skal greidd mánaðarlega fyrsta hvers mánaðar. Frá tekjutengdri afborgun samkvæmt þessari málsgrein dregst föst afborgun skv. 5. mgr.*

Tillaga að aðferð við útreikning á seinni sex mánuðum greiðsluársins er ómöguleg í útfærslu að mati starfsmanna sjóðsins. Í fyrsta lagi liggja álagningarseðlar ekki fyrir svo snemma árs eða fyrir 1. júní ár hvert. Í öðru lagi er að öllu leyti ómögulegt að fá upplýsingar og skrá tekjur greiðenda sem búa erlendis fyrir 1. júní ár hvert þar sem hvorki liggja fyrir þessar upplýsingar hjá greiðendum né heldur væri tími til að færa þær inn. Nokkur þúsund greiðenda býr erlendis þar sem skattframtöl eru birt seinna en á Íslandi (allt fram í október) og eru tekjur ekki sundurliðaðar eftir mánuðum í þeim gögnum. Athuga hér að í dag fer þessi útreikningur fram þegar september gjalddagi er myndaður og er nú þegar oft knappur tími til að vinna verkið. Hér er ítrekað lagt til að útfæra þennan ómöguleika í úthlutunarreglum sjóðsins án nokkurrar leiðsagnar en afborgunarskilmálar ekki settir inn í lög um sjóðinn eins og eðlilegt væri.

7. mgr.: *Heimilt er að ákveða að mánaðarleg tekjutengd afborgun skv. 6 mgr. Skuli miðast við 3,75% af tekjum síðustu tveggja mánaða*

Þessi grein þykir óljós og háð sömu takmörkunum og 6. mgr. um að það skortir alveg upplýsingar um hver vilji löggjafans eða tilgangur er með reglunni er.

Að lokum þykir rétt að benda á að með lögum þessum er komin hvatning til námsmanna til þess að ljúka námi sínu á réttum tíma. Þar með má gera ráð fyrir að meirihluti námsmanna hafi þann kost að velja það að tekjutengja afborganir námslána sinna. Má telja líklegt að stór hluti komi til með að velja þá leið enda ríkir óvissa um tekjur námsmanna fyrstu árin eftir að komið er úr námi og því ákveðið öryggi í að velja tekjutenginguna. Auk þess hafa greiðendur hingað til haft heimild til að

dreifa greiðslum lána sinna í 12 mánuði þ.e. 6 mánuði fyrir hvora afborgun. Með hliðsjón af framangreindu þykir því enn mikilvægara að útfærslan á þessu ákvæði verði alveg skýr.

24. 23. gr. – Tekjur

1. mgr.: *Með tekjustofni í lögum þessum er átt við allar skattskyldar tekjur lánþega.*

Hér þykir rétt að benda á að greiðendur sem vinna fyrir alþjóðastofnanir og samtök eru í ákveðnum tilvikum undanþegnir skatti. Þessir aðilar hafa komist hjá því að endurgreiða af lánum sínum í samræmi við tekjur og munu halda því áfram ef lagagreinin verður orðuð svona.

25. 24. gr. - Undanþágur frá endurgreiðslu

1. og 2. mgr.: *Sjóðstjórn er heimilt að veita undanþágu frá tekjutengdri afborgun eða mánaðarlegum endurgreiðslum, skv. 21. og 22. gr., að hluta eða öllu leyti, í allt að sex mánuði í senn, ef skyndilegar og verulegar breytingar verða á högum lánþega á endurgreiðslutíma námslána eða á meðan námstíma stendur, t.d. ef hann veikist alvarlega, verður fyrir slysi er skerðir til muna ráðstöfunarfé hans og möguleika til að afla tekna eða aðrar sambærilegar ástæður valda verulegum fjárhagsörðugleikum hjá lánþega eða fjölskyldu hans.*

Sömu heimild til að veita undanþágu, frá tekjutengdri afborgun skv. 21. gr., hefur sjóðstjórn ef skyndileg og veruleg breyting hefur orðið á högum lánþega þannig að tekjustofn vegna tekna á fyrri árum gefur ekki rétta mynd af fjárhag lánþega á endurgreiðsluárinu.

Hér vantar ákvæði um hvernig skuli endurreikna lánið eftir hverja undanþágu frá afborgun og hvað verði um eftirstöðvar láns og nánari útfærsla á því. Þá vantar nánari upplýsingar um það hvort gert sé ráð fyrir því að afborganir lánsins komi þá til með að hækka sem undanþágunum nemur eða hvort höfuðstóll lánsins lengist. Ef hugsunin er að höfuðstóllinn lengist er spurning hvaða áhrif það hefur ef fyrir liggur að lánið komi ekki til með að greiðast fyrir 65 ára aldur. Spurning er hvort það leiði til þess að undanþágu frá afborgun er synjað eða hvort veitt verði undanþágur frá frá greiðslutíma láns.

Þá er bent á ranga tilvísun í 2. mgr. til 21. gr., á væntanlega að vera 22. gr., sem fjallar um tekjutengda afborgun.

3. mgr.: *Lánþegi, sem sækir um undanþágu skv. þessari grein, skal leggja sjóðstjórn til þær upplýsingar er stjórnin telur skipta máli. Umsóknin skal berast Stuðningssjóðnum eigi síðar en 30 dögum eftir gjalddaga afborgunar. Umsókn um undanþágu skv. 1. og 2. mgr. frestar innheimtu þeirrar afborgunar sem umsóknin snýr að.*

Hér vantar rök fyrir þeirri breytingu að umsókn um undanþágu fresti innheimtu afborgunar. Starfsmenn sjóðsins telja hér verið sé að flækja innheimtu sjóðsins verulega. Auðvelt sé að fá nokkra mánaða greiðslufrest með því einu að sækja um undanþágu jafnvel þó viðkomandi viti að hann uppfyllir ekki skilyrðin og bera svo þá ákvörðun undir stjórn sjóðsins og jafnvel málskotsnefnd. Þá er það jafnframt mat innheimtusérfræðinga að meiri líkur á vanskilum sé þessi háttur hafður á þar sem ef úrskurður fyrir undanþágu liggur fyrir eftir t.d. tvo til þrjú mánuði frá umsókn þá mun mánaðargreiðsla fram að næsta gjalddaga vera mun hærri fyrir greiðandann. Þá er einnig spurning með útfærslu á því þ.e. hvort umsækjanda beri að greiða alla mánuðina sem biðu sama dag og niðurstaða liggur fyrir eða hvort heimilt sé að dreifa þeim greiðslum á næstu mánuði o.s.frv.

Að lokum er bent á að ef umsókn á að fresta innheimtu ætti að gera kröfu um að með umsókninni berist allar upplýsingar. Þannig er lagt til að bætt verði við setningu í lok ákvæðisins: „...umsókn snýr að, að því tilskyldu að greiðandi hafi skilað til sjóðsins öllum nauðsynlegum gögnum varðandi undanþáguna“

26. 25. gr. - Vanskil

1. mgr.: *Verði veruleg vanskil á endurgreiðslu námsláns skal stjórn sjóðsins heimilt að fella allt lánið í gjalddaga.*

Hér er lagt til að segja frekar að sjóðnum sé heimilt að fella allt lánið í gjalddaga frekar en að hafa það skyldu. Setningin felur í sér mótsögn því annars vegar skal sjóðurinn og hins vegar er honum heimilt. Það gengur ekki upp í sömu setningu.

27. 26. gr. - Endurgreiðsla ofgreiddra fjárhæða

2. mgr.: *Hafi lánþegi sótt um námslán á næstu námsönn á eftir þeirri sem ofgreiðslan tilheyrði, er Stuðningssjóðnum heimilt að skuldajafna skuld vegna ofgreiðslu við óafgreitt námslán sem námsmaður á von á.*

3. mgr. *Sé skuldajöfnun skv. 2. mgr. ekki tæk hefur lánþegi val um að staðgreiða ofgreiðsluna eða samþykkja sérstakt endurgreiðsluskuldabréf og skal lánstími að meginreglu til ekki vera lengri en 18 mánuðir.*

4. mgr. *Nánar skal mælt fyrir um framkvæmd þessarar greinar í úthlutunarreglum og þar með talið upphæð vaxta á endurgreiðsluskuldabréfum.*

Sérstakt er að sett skuli inn í frumvarpið orðréttur texti úr úthlutunarreglunum einkum þar sem þessi grein í reglunum þarf að vera hægt að breyta í samræmi við verkferla. Það væri í raun betra að láta duga að hafa heimildina í lögnum en ekki nánari útfærslu.

28. 27. gr. - Fyrningarfrestur

1. mgr.: *Um fyrningarfrest kröfu vegna námslána fer eftir ákvæðum laga um fyrningu kröfuréttinda.*

2. mgr.: *Þrátt fyrir 1. mgr. gilda ekki ákvæði laga um gjaldþrotaskipti, um lengd fyrningarfrests og sérreglur þeirra um slit fyrningar um námslán.*

Hér er velt upp hvort orða mætti betur þessa lagagrein. Í raun óþarfi að taka fram að almenn fyrningalög gildi um kröfurnar. Hugmyndir að orðalagi sem talið er betra:

„Sérstakar fyrningarreglur 165. gr. laga nr. 21/1991 um gjaldþrotaskipti gilda ekki um námslán samkvæmt lögum þessum þótt lántaki eða ábyrgðarmaður verði úrskurðaðir gjaldþrota“

eða

„Námslán veitt skv. lögum þessum fynast samkvæmt fyrirmælum laga um fyrningu kröfuréttinda nr. 150/2007 og eru undanþegin sérstökum fyrningarreglum gjaldþrotaskiptalaga.“

VIII. kafli

29. 30. gr. - Hlutverk sjóðsins

Hér er bent á að betra væri ef hlutverk sjóðsins kæmi fram framar í lögnum. Þá þykir nafnið á 8. kafla „Stuðningssjóður íslenskra námsmanna. Málskotsnefnd“ frekar sérstakt.

30. 34. gr. - Málskotsnefnd

„Að kröfu sjóðsstjórnar fyrir hönd Stuðningssjóðsins getur nefndin frestað réttaráhrifum úrskurðar síns telji hún hann muni hafa í för með sér veruleg fjárhagsleg áhrif á Stuðningssjóðinn. Krafa þess efnis skal gerð eigi síðar en 20 dögum frá birtingu úrskurðar. Skal frestun á réttaráhrifum

úrskurðar að auki vera bundin því skilyrði að sjóðsstjórnin beri málið undir dómsstóla inna 45 daga frá frestun og óski þá eftir að það hljóti flýtimeðferð“.

Orða mætti greinina betur þar sem það er sjóðurinn sem metur almennt hvort hann telji að úrskurður nefndarinnar hafi veruleg fjárhagsleg áhrif en svo er það nefndin sem fer yfir hvort matið er réttmætt.

Taka þarf út orðið flýtimeðferð því dómstólar hafna flýtimeðferð í nánast öllum tilvikum nema þá að efnisleg skilyrði séu uppfyllt. Hægt væri að mæla fyrir um skyldu til að veita flýtimeðferð í þessum málum en þá þyrfti víðtækara samráð og breytingar á öðrum lögum. Koma þarf skýrt fram að sjóðnum sé heimilt að bera niðurstöðu málskotsnefndar undir dómstóla.

X. kafli

31. 39. gr. – Endurgreiðsla eldri námslána

1. mgr.: *Lánþegi greiðir af öllum námslánum sínum samtímis.*

Hér þykir óljóst hvað er átt við. Miðað við 2. mgr. virðist sem hér sé átt við að lánþegi greiði af öllum námslánum sínum samkvæmt þessum lögum samtímis. Óljóst hvort það eigi að vera upp að ákveðnu hámarki eða hvort greiðandi geti verið að greiða jafnvel af þremur skuldabréfum í einu og þá með þrefalda greiðslubyrði.

2. mgr.: *Þrátt fyrir 1. mgr. getur lánþegi sem velur endurgreiðslu skv. 22. gr. laganna og er jafnframt að endurgreiða námslán samkvæmt eldri lögum, hagað endurgreiðslu með þeim hætti að hann endurgreiði fyrst námslán samkvæmt lögum þessum. Á næsta almanaksári eftir að endurgreiðslu samkvæmt lögum þessum lýkur eða á að vera lokið skal lánþegi hefja endurgreiðslu samkvæmt eldri lögum. Greiðslur samkvæmt eldri lögum frestast því þar til lán samkvæmt lögum þessum eiga að vera að fullu greidd. Eldri námslán bera vexti þrátt fyrir frestun á endurgreiðslu skv. þessari grein.*

Sambærilegt ákvæði í núgildandi lögum, 18. gr. laga um LÍN nr. 21/1992, hefur valdið réttaróvissu og þykir alls ekki gott. Sem dæmi um það þá hefur þetta áhrif á ábyrgðarmenn eldri lána, fyrningafresti, afskriftir ofl..

32. 40. gr. - Skuldbreyting

1. mgr.: *Þeir sem skulda námslán við gildistöku laga þessara og taka út námslán að nýju geta óskað eftir því að breyta eldri námslánum sínum til samræmis við ákvæði laga þessara um lánakjör og endurgreiðslur. Skilyrði slíkrar skuldbreytingar er að endurgreiðslur námslána séu sambærilegar, umsækjandi sé ekki í vanskilum með námslán sín og að slík umsókn berist Stuðningssjóðnum fyrir 1. desember 2020.*

Hér má skilja lagatextann með þeim hætti að hægt sé að skuldbreyta eldri lánnum með ábyrgðarmönnum og fá nýtt samkvæmt lögum án ábyrgðarmanna. Varðandi dagsetningu umsóknarfrestsins 1. desember þá er það sérkennileg tímasetning þar sem hæpið er að lögin séu þá komin til framkvæmda.

Þá er hér endurtekin athugasemdin um hvað séu sambærilegar endurgreiðslu, sbr. ábendingu við 20. gr., og skilgreining á því.

2. mgr.: *Nánar skal mæla fyrir um framkvæmd þessa í úthlutunarreglum.*

Aftur hér er vísað í að úthlutunarreglurnar skuli taka á þessu ákvæði og útfæra. Ef ætlun löggjafans er að halda ábyrgðarmönnum og breyta einungis lánskjörum þá þarf að kveða á um það í lagatexta. Ekki er unnt að afmarka þetta í úthlutunarreglum.

33. 41. gr. - Gildistaka

Gildistökuákvæðið getur með engum hætti verið árið 2020. Fari svo að frumvarpið verði samþykkt á haustþingi 2019 er illmögulegt fyrir sjóðinn klára að gera nýjar úthlutunarreglur fyrir skólaárið 2020-2021 fyrir 1. apríl 2020 sem og að forrita kerfi sjóðsins fyrir úthlutun og samtímagreiðslu námslána haustið 2020 þ.e. skólaárið 2020-2021. Raunhæfara væri að miða við skólaárið 2021-2022.

Það er von starfsmanna að ábendingar þeirra og athugasemdir komi að gagni og að ákvæði laganna verði skýrð betur svo þau valdi ekki réttaróvissu í framkvæmd. Þá vilja starfsmenn ítreka enn og aftur að það er einlæg ósk þeirra að ráðherra endurskoði afstöðu sína varðandi breytingu á nafni LÍN og hlusti á óskir starfsmanna sem eru stoltir af því að vinna í Lánasjóði íslenskra námsmanna.

Virðingarfyllst,

Starfsmenn Lánasjóðs íslenskra námsmanna